

ՔԻՐԱՍԿ

ՀԱՆԴԵՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1901 ԹԻԻ 14

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դոյները (Բ. Յօղուած)

Յակոբոս Հ. Ճեմիգեան

Խղմնսանկ եւ Զոհողութիւն

Գ. Շահինեան

Դրեղու մասին

Ս. Յ. Գրգըլեան

Բեւեռային Արշաւներ

Լվըլին Պոլսոսին

Բաբախումներ

Աւերիկունիի մը

Գրչի Ժանգոսումը

Սիպերիոյ Մեծ Երկարողին

Զուարճալիք

Մկրտիչ Ա. Թուրեան

Հայերէն Նամակը

Օր. Վիվիէն Հոբբինս

Յ. Պ.

Ուիլեմ Տըրպան

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԴԱԵԱՆ

ՔԻՒՐՈՍԿԻ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԻ.

7 ԱՊՐԻԼ, 1901

ԹԻԻ 14

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը անգամ մը:—2. Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ գաւառներու համար 50 դր., արտասահմանի համար՝ 5 րուպլի կամ 12 ֆրանք կամ 21/2 տոլար, բոլորտաբերական ծախքը խմբագրութեան վրայ:—3. Ձեռքէ կը ծախուի հատը 40 փարայի:—4. Հրատարակութեան վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել՝ Բաղերդ Գօլէն, Բրոֆ. Յ. Ճեմիզեանի, իսկ բաժանորդագրութեան արձանագրութիւնները եւ բաժնեգինները պէտք է ուղղել Տեօքմուրեան, Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրլուելու Խան քիւ 7, Սագաեան Տպարան:—5. Անվճար նամակ կամ գրութիւն չընդունուիր:—6. Տասը օրինակի բաժանորդ բերողին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ԳՈՅՆՆԵՐԸ

Բ.

Կը մնայ զիտնալ թէ ի՞նչպէս իրօք կ'արտադրուին եւ կը շողջողան ընտելեալ այս բերողի եւ հմայիչ գոյներն որոնցմով մեր աչքերն կը պարարտուին Գիտէք որ արեւին լոյսը եօթը գոյներէ կը բաղկանայ՝ որոնց միացումովն է որ կը յօրինուի անոր սպիտակափառ լոյսը: Մենք գիտենք ասիկա, բայց ժամանակ մը կար՝ երբ մարդիկ չէին գիտեր այդ սպիտակ լոյսին մէջ պահուած եօթը տարբեր գոյներու գոյութիւնը: Նեւտոնի անվանէն նշանաւոր գիտերէն մէկը կրնայ համարուիլ այս ինք առաջին անգամ կարող եղաւ գոյներու այս միացումը կամ խառնուրդը բաժնել իրարմէ եւ աշխարհի ցոյց տալ անոր մէջ պահուած եօթը հրաշալի գոյները: Բայց ուրիշ մեծ ճշմարտութիւն մըն ալ կ'սոր, անհուն կարեւորութիւն ունեցող ճշմարտութիւն մը որ ծածկուած էր մեծ

զիտունին աչքերէն: Ուրիշ մեծ զիտունի մը պահուած էր անոր յայտնութիւնը: Թովմաս Եանկ Անգղիացիին որուն համար ընդհանուր վկայութիւնն է որ թէպէտ Նեւտոնին չափ մեծ չէր բայց անկէ դատ բոլոր ուրիշ մեծ մտքերէն բարձր կը կենար: Նեւտոն ճշմարիտ հսկայ մըն էր մատուորապէս, իրեն հաւատարող գրեթէ եղած չէ. զարմանահրաշ միտք մը որ իր անգլուգական ուժովը լուռ, անխօս ու անգրգռելի տիեզերքը յաղթահարեց գրեթէ՝ ու պատմել տուաւ անոր այն գաղտնիքներն որ դարձրով ծածկուած էին անոր անթափանցիլ, մթին վարագոյրին ներքեւ: Բայց այսքան հսկայական ուժի տէր միտք մըն ալ իր սահմանները ունէր. սակաւին ուրիշ դադանիքներ կային որոնք ուրիշ հըսկայ մտքերու պահուած էին: Թովմաս Եանկ կ'ի պահուած էր բացատրել թէ լոյսը որ եւ

է նիւթ մը չէ որ կը բղխի լուսատու մարմիններէն, ալ վրդովիչ զօրութիւն մը կամ ազդեցութիւն մըն է որ կ'իլլէ լուսատու մարմիններէն եւ շարժման մէջ կը դնէ այն ներքին անհասկնալի, անշօշափելի եւ անկշռելի երեքը, որով ոչ թէ միայն աշխարհս համայն, այլ բոլոր բովանդակ տիեզերքը, եւ անհուն ու անսահման անջրպետը լեցուած է: Որչափ հակառակողներ ունեցաւ այս գաղափարը եւ զիւտը ի սկզբան, եւ որչափ նախատուեցաւ Թովմաս Եռնկ, մինչեւ խոյժամանակին մեծ ու յառաջացեալ մտքերէն Ան՝ քսան տարի, անխօս ու համբերատար կեանքով մը սպասեց, առանց շեղելու իր գտած ճամբէն, եւ իր հետազօտութեանց մէջ ընկղմած, փոյթ չընելով երբեք իրեն եւ իր մեծ պիւտին դէմ ըստածներուն համար, եւ վերջապէս յաղթութեան ժամը հնչեց: Ուրիշ մեծ մտքեր տակաւ սկսան տեսնել նորածագ լոյսը, սկսան թափանցել ճշմարտութեան, հետազօտութիւնք յաջորդեցին հետազօտութեանց. գիւտեր, նոր յայտնութիւններ, նոր ազացոյցներ, նոր հաստատութիւններ մինեւնոյն ճշմարտութեան համար ամէն կողմէն եկան հասան, եւ վերջապէս լոյսը այնպիսի յստակ, անդիմադրելի եւ որոշակի ծագեցաւ որ գիտունները հարկադրուեցան առ հասարակ ընդունիլ զայն: Այսօր՝ ա՛յ տարակոյս չկայ. լոյսն ալ ձայնին պէս ալիքներով կը շինուի: Այսօր երեք տեսակ ալիքներ կը ձանչնանք: Զուրին ալիքները, օդին ալիքները եւ եթերին ալիքները: Զուրին ալիքները՝ ամէնուն ծանօթ են, մանաւանդ ծովու վրայ փոթորիկի հանդիպողներու, ահաբեկութեան եւ զարհուրանքի զգացումներու յիշատակովը խառնուած: Օդին ալիքներն՝ անբացատրելի հաճոյք եւ բերկրանք կը պատճառեն ստեղծելով երաժշտութիւնը, ձայներու այն հոյակապ ներդաշնակութիւնը որ մեր հոգին ու բովանդակ էութիւնը զղրղելու բնութիւնը ունի: Եթերին ալիքներն են որ կուտան մեր շողասփիւռ լոյսը եւ մեր փառայեղ եւ հմայիչ գոյները:

Գիտութեան հրաշալիքներէն մէկն ալ այն է որ այս եթերային անհպելի ալիքներն ալ

չափուած են ամենանրբին հետազօտութիւններով եւ գործիւններով. այնպէս որ Զուրի եւ օդի ալիքներուն պէս ասոնք ալ մեղի ծանօթ են իրենց մեծութեամբ ինչպէս նաեւ իրենց հրաշալի ազդեցութիւններով: Տարբեր գոյներ արտադրող ալիքներն տարբեր մեծութիւն ունին: Ամէնէն կարճ ալիքները գոյներու էն ներքինին՝ մանիշակագոյնին. ներն են, ու ամէնէն երկար կամ խոշոր ալիքները կարմիրն են: Եւ որ գոյներու էն թանձրացեալն է, եւ անոնց ամէնէն վարի կողմը կ'իյնայ, ինչպէս մանիշակագոյնը ամէնէն վերի կողմը: Միւս գոյներն ալ որ այս երկուքին մէջ տեղը կ'իյնան, նոյն համեմատութեամբ իրենց տարբեր մեծութիւններն ունին: Եթերի ալիքներու եւ անոնց մեծութեան վրայ կը խօսինք, ու թերեւս դուք ալ կը կարծէք թէ մեր ձանչցած մեծութիւններուն կը նմանին: Բայց ոչ: Ի՞նչ կը կարծէք որ ըլլայ, օրինակի համար, կարմիր գոյնին ալիքին մեծութիւնը, որ ամէնէն խոշոր ալիքն է ըսինք: Մովերու վրայ տեսնուած խոշոր ալիքներու պէս բա՞ն մը կը կարծէք արդեօք: Այս էն մեծ ալիքին երկայնութիւնն այնչափ փոքր է, որ անոնց 36,918 հառքով քովի շարել պէտք է, մէկ մատնաչափ տեղ ծածկելու համար: Այս է եթերին ամէնէն ահագին ալիքը. ապահովաբար նաեւ ընկղմելու հանգամանք չունի ան: Եւ ամենափոքր ալիքին, այսինքն մանիշակագոյնին, այնչափ է որ 64,631 ալիք պէտք է քովէ քով շարել նոյնչափ տեղը ծածկելու համար:

Ալիքներու մեծութեան չափը անգամ մը ստուգուելով՝ եւ լոյսին արագութեան չափն ալ գիտցուած ըլլալով՝ ալ թուաբանական ամենապարզ գործողութեամբ կրնայ գտնուիլ թէ մէկ երկվայրկեանի մէջ քանի՞ հատ եթերի ալիք աչքերնուս ցանցակերպին զարնուելու է որպէս զի կարմիրը տեսնենք: Կլոր թիւով մը լոյսը մէկ երկվայրկեանի մէջ 190,000 մղոն տեղ կ'երթայ: Ուստի մատնաչափի վերածեցէք այս մղոնները՝ եւ յետոյ այդ ստացուած թիւը բազմապատկեցէք 36,918-ով՝ ու այն ատեն պիտի

ստանաք թիւը այն ալիքներուն գործ աչքը կ'ընդունի մէկ երկվայրկեանի մէջ, տեսնելու համար կարմիր գոյնը: Ահեղ թիւ մըն է ան: Զորս հարիւր յիսունեւմէկ միլիոն անգամ միլիոն եթերային ալիքներ են որ կը խուժեն մեր փափուկ աչքերուն մէջ՝ մէկ երկվայրկեանի մէջ, երբոր մենք անգիտակից ասոնց ամէնուն՝ բոսորագեղ վարդի մը վրայ նայած ատեննիս հիացմամբ կ'ըսենք «ի՜նչ գեղեցիկ մարմիր վարդ է»: Նոյնպէս երբոր գարնանային այս անոյշ օրերուն մէջ՝ մարգերու կամ պարտէզներու մէջ շրջագայած ատեն, նիս՝ աչքերնիս յառնեք փափկանոյշ մանիշակի մը վրայ՝ առաջին մէկ երկվայրկեանի մեր աչքերուն մէջ խուժած են եօթը հարիւր ութսունեւինը միլիոն անգամ միլիոն եթերային ալիքներ: Կը հասկնա՞ք այս միլիոններուն նշանակութիւնը: Ապշած չէ՞ք մնար այս զարմանալեաց վրայ, այս թիւերուն եւ այս արագութեան վրայ, որոնց առջեւ ամէնէն հզօր միտքերը եւ ամէնէն խիզախ երեւակայութիւնները ընկճած ու պարտաւած կը մնան:

Ի՜նչ վիթխարի դործողութիւններ, ի՜նչ ամենամուրը, անընմբռնելի արագութեամբ կատարուած շարժումներ. ի՜նչ գաղտնածածուկ եւ ապշեցուցիչ զօրութիւններ են ասոնք որ մեր շուրջը, տիեզերքներուն մէջ, եւ մեր վրայ կը դործեն՝ որպէս զի մենք, ու մեր մէջ ամէնէն տրուպը իսկ կարող ըլլայ տեսնել կարմիրը, մանիշակագոյնը կամ որ եւ է գոյն մը: Որչա՞փ մեծ ապուշներ եղած պիտի ըլլանք իրօք, եթէ այսպիսի հրաշափառ տիեզերքի մը մէջ ապրելով եւ այսքան հիասքանչ գործողութեան մը միջոցով վայելելով զայն, տակաւին անոնց մէջ կենանք՝ առանց գիտակցութեան եւ առանց մտածութեան: Հիացական այս բոլոր եղելուութեան մէջ, տակաւին, աւա՞ղ, անմիտներու յատուկ եղած անզգայութեամբ մը մեր հիացումները կը պահենք այնպիսի իրերու համար միայն՝ որոնք հիացման արժանի չեն երբեք:

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

ԽՂՃՄՏԱՆՔ ԵՒ ԶՈՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Եսամով ջլախտաւորութեան մը ամէնէն զլւարագրիւ զգայնոտութիւններով քացխացած բարքերու յառաջացումին մէջ, երբ աստուածացած անհատականութեան մոլար շահերը տարամերժօրէն իրենց մէջ կը կեդրոնացնեն գործունէութեան բոլոր շառաւիղները, իղձերու բոլոր ձառագայթաւորումները, եւ մենք բարոյականի երկու ցուրտ բառերով կը վերնագրենք մեր տողերը, կը խիթամ որ նշաւակ ըլլանք ռամիկ ստգտանքներու:

Ամէն դարերու մէջ, ամէն ժողովուրդներու համար բարոյականը իր տարրական կամ բարձրագոյն ըմբռնումով տիրապետօրէն աղբեցիկ եղած է սակայն. բարոյականի սկզբունքները երէկ, այսօր ու վաղը կրօնքի սքեմին կամ օրէնքի պատմութեանին տակ, յաւիտենական անհրաժեշտութեան մը երաշ-

խաւորումներով պիտի տիրեն մարդկային ճակատագրին վրայ ցորչափ արեւ՝ աշխարհք վայելէ մարդը:

Այս բարոյագիտական ձեռնարկութեան վրայ յենած չէ որ կ'ուզենք չքմեղացնել մեր վերնագիրը, եւ ոչ ալ անոր իմաստասիրական վերլուծումը ընելով յարակարծական բան մը յայտնել ու ջատագովել. ինքնին զուտ ժողովրդական այդ երկու բառերը լռելեայն կշտամբանք մը պիտի ըլլային այդպիսի ոտնձգութեան մը համար:

Փիլիսոփայի մտածումներու ոլորտէն՝ որ կրնայ մեզի գլխու պտոյտ տալ, շա՛տ վար ոլորուելով՝ իջնելովը հո՞ն ուր ամբոխին կեանքը կը խլրտի, այդ խաւերուն, այդ կեանքերուն համար կ'ուզենք մտածել թէ խղճմտանքն ու զոհողութիւնը ի՜նչ գեր կը խաղան:

Ընկերական գոյութեան մէջ մեր բաժինը ապահովելու կամ կեանքի պայքարին մէջ մեր հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար՝ մարդկային օրէնսդրութիւնը մեր շահուն համար իրաւունք տուած է մեզի՝ իւրաքանչիւրիս՝ ունենալ նիւթական միջոցներ: Արհեստներն ու պաշտօնները կը հալթայթեն մեզի մեր գոյութեան յարատեւութեանը անհրաժեշտ եղող սարքերը: Ստոյգ է թէ այդ նիւթական միջոցները մեր կամքին կամ քիմքին համար ըստ պիտոյս կամ ըստ հաճոյս կիրարկելու միջոցը շնորհուած ըլլալով, իբր ընկերական արարածներ, մեր գոյութիւնը, նիւթական եւ բարոյական յարաբերութեանց բովանդակ եղանակաւորումներով կապուած ենք ուրիշներու փոխադարձաբար: Որքան ալ անհատական կամ չեղոր նկարագիր մը ցուցնեն մեր գործերը, կամ անոնց չըլագիծերը որքան ալ մեր գոյութեան անձուկ սահմաններուն մէջ միայն պարիակուելու բնոյթն ունենան, միշտ կապ ունին մեծ համայնքին՝ մարդկութեան հետ: Եւ այս կապը աւելի կը կնճռոտի, երբ մեր յարաբերութեանց շառաւիղները աւելի սերտ կը ձգտին մեր մերձաւորին: Իրերու այս վիճակին մէջ խնդիր է թէ ո՞ր աստիճան խղճմտանք կ'ընենք մեր գործունէութեան իւրաքանչիւր արտայայտութեան մէջ:

Երբ մեր յարաբերութիւնները բացարձակօրէն անհատական հանգամանք իսկ ունենան, անշահախնդրութեան զաղափարը մէկգի դնելով, խղճմտանքի խորունկ ըմբռնում մը հարկ է որ տարրանայ անոնց մէջ: Բթացած խղճահարութիւն մը, խղճմտանքի դէմ ըմբոստ միտք մը հանրային շահուն յափշտակիչն է: պէտք է որ ո եւ է մէկ կէտով թերանանք այն փոխադարձ նիւթական պարտաւորութեան մէջ զոր մեր ընկերը կը փոխարինէ նիւթական ուրիշ միջոցով մը: Խնդրանքն ու մատուցումը ճշմարիտ ու արդար հաւասարակշռութեան մը մէջ մնալու են: արհեստական եւ վաճառականական կեանքի խարխիւր պէտք է հիմնուած ըլլայ խղճմտանքի ըմբռնումին վրայ, մեր յաճախորդին ու թղթակցին ներշնչելու համար

այն լայն ու անարատ վստահութիւնը որ նոյն իսկ այդ առեւտրական գործունէութեան զարգացուցիչ տարրը կամ խմորը պիտի ըլլայ: Անհրաժեշտ է վերջապէս որ նոյն իսկ մեր նիւթական շահուն, մեր տնտեսական գոյութեանը ապահովութեան բացարձակ տեսակէտով, անսղիւտ խղճամտութեան մը, արդարակշիւ իրաւաճանաչութեան մը զգացումով չտիենք ու կշռենք մեր գործերը:

Դէշ ըմբռնուած յատկութիւն մը որ աչաւըլութեան անունը կեղծած է, մեր ուղեղները լեցուցած է խղճմտանքի ըմբռնումէն զուրկ այն յոռի ներշնչումներով, որպէս զի կարելի եղած միջոցներով խարխիւ մեր յարաբերութեան չըլանակին մէջ գտնուած անձերը եւ պարծինք մեր շահատակութեանց վրայ որոնցմով մեր գանձերը պիտի լեցուին՝ ոսկիի զանակներով ու կոյտերով: Մէկ խօսքով՝ տնտեսական սկզբունքներու անխիղճ շահադիտութիւն մը որ ուրիշին անկուսին մէջ կը կարծէ դանել իր բարձրացումը, բարոյականի տեսակէտով անիրաւութիւն մը, իսկ նիւթական գոյութեան հայեցակէտով՝ ապագայ սպառնալիք մըն է:

Հանրային զբաղումներու մէջ սակայն խղճմտանքին հետ զոհողութեան հարկը պէտք է անհրաժեշտ տարր մը ըլլայ մեր գործունէութեան, որքան ալ անհատական չըլանակի մէջ պէտքը չտեսնենք անոր: Յոգութեան ու օգտակարութեան ինչ ապահովութիւն կրնայ ներշնչել այն կրթական պաշտօնեան որուն գործունէութեան զսպանակը զոհողութեանէ լարուած է, եւ երբ իր նիւթական վարձատրութեան կը չտիէ լոկ իր բարոյական պարտաւորութիւնը, երբ իր բոլոր մտածումներն ու իղձերը նիւթականութեան կառչած, անկէ անդին չի տեսնիր իտէալը չոգեւորեր իր ձգտումները եւ զոհողութեան բարձրագոյն ըմբռնումը չթեւաւորեր զինքը: Որքան աւելի ճշմարիտ մտածողիմութիւններ պիտի տեսնէինք մեր շուրջը երբ մենք մեր անհատական ու հանրային պարտաւորութեան մէջ գիտնայինք խղճամիտ ու անձնուէր գործունէութիւն մը ցոյց տալ: Խղճմտանքն ու զոհողութիւնը ինչո՞ւ չըլլան երկաթուղիի այն զուգահեռական ձողերը որոնց վրայէն թաւալի մեր կեանքին կառքը:

Մաղնիսա

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

գրու
սու
պատ
այլ
խա
լի
դատ
տակ
նադ
կողմ
սիր
կատ
Ե
այլ
եր
ման
քաղ
է, տ
ներ
բծան
հեղի
չուն
այլ
առա
բան
այդ
բաց
մաս
Ս
թար
ման
1
ուակ
թար
հաւ
չենք
կար
Ս. Գ
կան

ԳՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դիտուած է թէ շատ անգամ, հայ լրագրութեան մէջ, երբ յօդուածներու եւ ուսումնասիրութեանց վրայ խօսուի, ըլլա՛յ ան պատմական, կենսագրական կամ գիտական աշխատասիրութիւն մը, կը պատահի որ աշխատասիրողը քննադատուի Սակայն ցաւաւի իրողութիւն մըն է տեսնել որ մեր գրագետներէն շատերը շատ անգամ իրենց նպատակէն չեղելով լիովնական բո՛ւն նիւթը քննադատելու, անոր թերի կամ կատարեալ կողմերն ու երանգները ցոյց տալու, երկասիրողին անձն ու մտաւոր կարողութիւնը կասկածի տակ կը ձգեն ու կը խճճեն:

Եւ յետոյ, եթէ երբեք բուն իսկ խնդիրը, աշխատասիրութիւնը քննադատելու պահուն, երբ տեսնեն թէ հեղինակը տեղ մը թարգմանաբար, ուրիշ տեղ նմանողաբար կամ քաղուածոյ քանի մը տողեր հիւրընկալած է, այդ աննշտն պարագան պատրուակ բռնելով յախուռն քննադատութիւններ, խճճածանք, պարսաւ ու լուտանք կը տեղան հեղինակին գլխուն, առանց սակայն լայն շունչով եւ համբերատար ոգիով հետեւելու աշխատասիրութեան մինչեւ վախճանը, եւ առանց մտաբերելու թէ «Արեւուն տակ նոր բան չկայ»: Ուստի իբր լուսաբանութիւն այդ միակողմանի գրադատութեան, քանի մը բացատրութիւններ հոս, գրելու կերպը հինգ մասերու բաժնելով:

Ա. Թարգմանութիւն. — Երկու տեսակ թարգմանութիւն կայ. 1. Բառական թարգմանութիւն. 2. Ազատ թարգմանութիւն:

1.—Բառական թարգմանութիւն. — Բառական թարգմանութիւն կ'ըսենք անոր, երբ թարգմանիչը հեղինակին ոճին եւ իմաստին հաւասարապէս հաւատարիմ կը մնայ: Եթէ չենք սխալիր, մեր թարգմանութեանց մէկ կարեւոր մասը այս տեսակէն է: Ինչպէս են Ս. Գրոց թարգմանութիւնը, Հոմերի «Իլիա-կան»ն ու «Ողիսական»ը, Վիրգիլիոսի «Մշա-

կականք»ը, Միլտոնի «Դրախտ Կորուսեալ»ը եւ շատեր: Բառական թարգմանութիւնը երկու պատճառներով կ'ըլլայ: 1. Ոճը նոյն եւ իմաստն անփոփոխ պահելու համար, ինչպէս են դասական եւ Ս. Հեղինակութիւնք, մասնաւորապէս Ս. Գիրքը: 2. Կամ մարդիկ բառ առ բառ կը թարգմանեն որովհետեւ իրենք նիւթին եւ լեզուին այնքան հմուտ չեն, մասնադէտը չեն: Բայց միւս կողմէ պէտք է դիտեալ թէ բառական թարգմանութիւնը շատ աւելի դժուարին է քան ազատ թարգմանութիւնը:

2.—Ազատ թարգմանութիւն. — Ազատ է կ'ըսենք թարգմանութեան մը երբ թարգմանիչը հեղինակին իմաստն ըմբռնելէ վերջ, առանց իր ալ գաղափարները խառնելու, եւ առանց հեղինակին ոճին հետեւելու ստրկաբար, իր յարմար սեպած բառերով, իր թարգմանելիք լեզուին ոճով, իմաստին համաձայն մեղմ կամ ուժգին կ'արտայայտէ: Ասոր մէջ յաջողելու համար պէտք է որ թարգմանիչը քաջ խելամուտ ըլլայ թէ հեղինակին իմաստին եւ թէ ա՛յն լեզուին ոճը ունի թարգմանէ, որովհետեւ, ինչպէս թարգմանիչները գիտեն փորձով, երբեմն հարկ կ'ըլլայ նոյն իսկ հինգ վեց պարբերութիւններ մէկ պարբերութեան վերածել. եթէ ո՛չ՝ շատ անհամ եւ տափակ բան մը կ'ըլլայ: Այս կերպ թարգմանութեան կը վերաբերին կամ կը յարմարին ճառեր, կրթական եւ իմաստասիրական հեղինակութիւններ, պատմութիւններ, վիպասանութիւն եւն. եւն.: Այս կարգէն է, օրինակի համար, Բրոֆ. Յա. Կորոս Էֆ. Ճէճիդեանի «Պատմութիւն Մեծին Աղէքսանդրի»՝ Ճէյքըպ Էպօտի երկասիրութեան հոյակապ թարգմանութիւնը, զոր իմաստի եւ լեզուի ճոխութեան համար կ'արժէ կարգալ:

Բ. Քաղուած. — Քաղուած կ'ըսուի գործ մը երբ գրողը՝ փոխանակ գիրք մը թարգ-

մաներու, հեղինակութեան մը խոշոր դիժերը, նիւթն ամէնէն աւելի մօտէն շօշափող մասերը ամփոփ կերպով միացնելով կը համառօտագրէ պատշաճ ձեւի մը տակ: Ասիկա կը յարմարի մասնաւորապէս դասագրքերու, պատմական եւ գիտական գրութեան: Այսպէս համառօտագրուած է Կիպլընի «Անկուսն Հոովմայ» անուն հոշակաւոր պատմութիւնը. Անգլիացիք՝ Վ. Հիւկոյի «Թըշուառներ»ն ալ, մասնաւոր հրատարակութեան մը մէջ, այսպէս կրճատած կամ համառօտագրած են: Այս կերպին մէջ յաջողեալու համար բանահաւաքը պէտք է շատ ճարտար, հմուտ եւ տրամաբան ըլլայ, որպէս զի ըրած ուստոստումները փոխանակ խորթ, յանկարծակի ըլլալու՝ ճարտարօրէն չլթայեն անոր այլազան մասերը: Ծաղկեփունջ մը այնքան գեղեցիկ եւ հրապուրիչ կ'ըլլայ, որչափ զանոնք քաղող կազմող մասները ճարտար ըլլան:

Գ. Հետեւողութիւն կամ նմանողութիւն. — Հետեւողութիւն եւ նմանողութիւն նոյն բաներն են: Այս պարագային գրողը ո՛չ կը թարգմանէ հեղինակութիւնը, ո՛չ ալ կը քաղէ կամ կը համառօտագրէ, այլ պարզապէս իրեն հեղինակ մը ընտրելով, իր գաղափարներն ու խորհուրդներն՝ անոր նման արտայայտելով, անոր վրայ կը ձուլէ ու կը ձեւակերպէ: Անոր կը հետեւի, անկէ վեր չիւլեր, անոր վարդապետութենէն տարբեր բան մը չըսեր. անոր համոզումները իր ալ համոզումներն են, անոր կը հետեւի, եւ արդէն ա՛յնպիսի հեղինակութիւն մը կ'ընտրէ որ իր համոզումներուն եւ ըմբռնումներուն աւելի մօտ է, սրտին կը խօսի: Ասիկա՝ հետեւողութեան կամ նմանողութեան ամէնէն օգտաշատ, արդիւնաբեր եւ յարգուած կերպն է: Ոմանք սոսկ հեղինակութեան խոշոր դիժերն առնելով իբրեւ ուղեցոյց՝ իրենց անձնական խորհուրդներովն ու գաղափարներովն կ'ուռնաճանան: Բայց այս կերպը փորձիչ եւ խաբող միջոց մըն է շատ անգամ, որովհետեւ շատ հեղ գրողը կը փորձուի բանագողութեան դիմել եւ կամ տեղ տեղ փոխելով՝ իբրեւ իր անձնական հեղինակութիւնը ցոյց տալ: Ո՞չ

ապաքէն այս նոյն բանը կարելի է տեսնել նաեւ ճարտարարուեստի ու գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ:

Գ. Ուսումնասիրութիւն. — Թարգմանութիւն, քաղուած, հետեւողութիւն կամ նմանողութիւն նուազ աշխատալից են քան ուսումնասիրութիւնը: Առաջիններուն մէջ գրողը ստիպուած է իր ընտրած կամ հետեւած հեղինակին «այո՛»ին այո՛ եւ «ո՛չ»ին ո՛չ ըսել, անկէ կախում ունենալ. հեղինակը պատասխանատու ցոյց տալ. անոր վրայ ծանրանալ, անոր վերագրել ամէն թերութիւն: Սակայն, ուսումնասիրողը ուղղակի ինքն իսկ է պատասխանատուն. ի՛րեն կը պատկանի ամէն թերութիւն եւ կատարելութիւն: Ուսումնասիրողը, սղատ է ժխտել կամ հաստատել, ի՛նչ որ ուրիշներն ըսած են: Ուսումնասիրութիւնը՝ ներգործական է, իսկ միւսները՝ կրաւորական են: Ուսումնասիրութեան մէջ նիւթին տեսակը կարեւորութիւն չունի: Գրողն իր վճռական քայլերն ունի հոն, իր սեպական եւ անկախ խորհուրդն ու զայն արտայայտելու եղանակը, ձեւը: Ուսումնասիրութեան մէջ գրողը պէտք է ունենայ աննկուն եւ անյողդողդ կամք, որպէս զի հեղինակութեանց սեթեւեթներէն կամ անոնց հմայող ոճէն չխաբուելով պահէ իր ուղղութիւնը. ասկէ զատ պէտք է ըլլայ սրատես, աննախապաշար եւ ուղղադատ, որպէս զի կարենայ սեւը ճերմակէն զանազանել. ըլլայ հմուտ եւ փորձառու, որպէս զի կրաւորաբար եւ ստրկաբար չընդունի հեղինակի մը պատգամները, որովհետեւ զանոնք արտասանողը Վօլթէր մըն է, Կիպլըն կամ ուրիշ մեծանուն մատենագիր մը. զի ամէն մարդ սխալական է: Ի՛նչ որ այսօր անհերքելի ճշմարտութիւն մըն է. վաղը բոլորովին անհիմն կը յայտարարուի: Այս տեսակէտէն գեղեցիկ օրինակ մըն է հանգուցեալ Գ. Կոստանդեանի «Մեթոս» անուն գրքոյկը՝ որ իր ժամանակին ա՛յնքան աղմուկ հանած է, եւ զոր շատեր այսօր շատ հում, տղայական եւ միակողմանի կը գտնեն: Ցաւալի է տեսնել որ այս կրաւորական չտես ոգին է որ դեռ կը տիրէ

ժամանակակից գրողներու գրութեանց եւ դաւանանքին մէջ: Ուսումնասիրութեան մէջ ներկի է ոչ միայն ազատ, այլ եւ ի հարկին բառական թարգմանութիւն եւ քաղուած. հոս նմանիլ, հոն հետեւիլ, հոս ընդունիլ, խոստովանիլ, հոն մերժել եւ հերքել: Ուսումնասիրելը քննադատել ալ է միանգամայն, փաստաբանել, այսինքն՝ իր ստանձնած դատին ուստ եւ ճշմարիտ կողմերը քննել, ապացուցանել, ցոյց տալ, հաստատել: Ուսումնասիրող միտքը՝ ծնող արտադրող միտքն է: Այսու հանգերձ, պէտք է գիտնալ թէ թարգմանող միտք մը չգալարի ուսումնասիրող մըն ալ ըլլալէ:

Ե. Հեղինակութիւն. — Հեղինակութիւնը սոսկ ուսումնասիրութեան հետ կարելի է բաղդատել, եւ այս երկուքն ալ, այնքան

մօտ են իրարու՝ որ մարդ, առաջին ակնարկով կը փորձուի հոմանիշ նկատել զանոնք թէեւ կազմութեամբ այնքան հեռու ըլլան իրարմէ: Ինչպէս ուսումնասիրութեան՝ այնպէս ալ հեղինակութեան մէջ կամք կայ, զիտակցութիւն կայ, գրողին անձը, միտքը, հոգին, եւր կայ. սա տարբերութեամբ որ ուսումնասիրութիւնն ալ չատ անգամ ուրիշներուն մութ թողած արահետները կը հետազօտէ եւ լոյս կը սփռէ, մինչդեռ հեղինակն իր ճամբան ինքն իսկ կը հարթէ, կը բանայ: Նոր էջ, նոր իրողութիւն, նոր լոյս, նոր երեւոյթ՝ ուսումնասիրողին եւ հեղինակին յատկանիշերն են: Հեղինակութիւնը՝ գրականութեան լրումն է:

Ս. Յ. ԳՐԶԳԼԵԱՆ

ԲԵԻԵՈԱՅԻՆ ԱՐՇԱԻՆԵՐ

Արդի բեւեռային արշաւները իրենց կարգադրութեամբը եւ պիտոյքներովը այնքան կը տարբերին Սըր ձօն Ֆրանքլինի օրով կատարուածներէն, որքան մեծ չոգենաւ մը կը տարբերի նախկին առագաստանաւէ մը: Բեւեռային երկիրներուն վրայով այնքան չատ տեղեկութիւններ առնուած են որ, բաւականաչափ գրամով, լաւ հանգերձանքներով եւ յարմար անձերով կարելի է արշաւ մը կատարել, չատ աւելի մեծ խանդով եւ յաջողութեան աւելի լաւ յոյսերով: Վկայ են այն չորս անձերը որոնք այս տարի պիտի ճամբայ ելլեն քաղաքակիրթ երկիրներէ: Եւ ես, քանի մը ամսուան մէջ, թէ այրերէ եւ թէ կլիներէ անթիւ նամակներ ստացայ, որոնց մէջ իմ արշաւանքիս օժանդակելու խնդրանքներ կ'ըլլային:

Բայց ասոնցմէ զատ, բեւեռային ճամբորդութիւն մը, պայքար մըն է որ պէտք ունի մարդերու ամէնէն արիին ու ամէնէն անվահեւին: Միայն, այն մշտնջենական աշխատութիւնը զոր ճամբորդը ստիպուած է կատա-

րելու, կ'արգիլէ իր ֆիզիզական պէտքերէն ու մտային ցանկութիւններէն, որոնք զինքը կրնային սոսկացնել սպիտակ երկրին մէջ: Գրեթէ իր տունը թողած վայրկեանէն մինչեւ վերադարձը, երկրի վրայ գտնուած ամէնէն աւելի ժիր մարդոցմէ մէկը պէտք է ըլլայ: Ինք իր ձեռքով պէտք է տեսնէ բոլոր ֆիզիզական պէտքերը, օրինակ, կերակուր եփել, լաթ լուալ եւ կարկտել. չարուհիակ պէտք է արձանագրէ ջերմաչափին ու ծանրաչափին աստիճանները. նշանակէ ամպերուն մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները, նօթի առնէ ելեքտրական հոսանքները, իր շուրջի բոլորական եւ կենդանական աշխարհները սերտէ եւ յաճախ, պէտք է աստղաբաշխական ու ծովային քննութիւններ ընէ: Ասոնցմէ զատ, անձանօթ երկիրներու եւ ծովերու ընդարձակ տարածութիւնները պէտք է չափէ, եւ եթէ մտադիր է ան մինչեւ բեւեռ երթալ, պէտք է այդ դործը աստիճանաբար կատարէ սառոյցի խորտուբորտ դաշտերու մէջէն, երբեմն սառէ

սլաքներու ահարկու փոթորիկներէն քշուած, եւ կամ ողողուած այնպիսի լոյսով մը որուն պիտի վախնային նայելու մեր աչքերը: Սաստիկ ցուրտը մեծ վտանգ մըն է որուն վրայ պէտք է ուշիւ հսկել, ոտքի եւ ձեռքի մատներուն համար եւ երբեմն ալ ամբողջ մարմինին համար:

Երթանք խուզարկութիւն հետ, մինչ անկապ կը թողու իր վրանը առաւօտուն, բեւեռ արշաւելու համար: Անիկա պարէնաւորուած է բազմաթիւ օրերու կամ շաբաթներու ճամբորդութեան մը համար: Բալտիքին լծուած են տաններկու խոշոր, գայլանման շուներ, ու անոր վրայ դրուած է իր վառելափայտը, անկողինը, պաշարը՝ բաղկացած ապուխտէ, պաքցամատէ, թէյէ ու խահուէէ, եւ վերջապէս իր գործիքը: Բեռը բաւական ծանր է, բայց շուտով կը թեթեւնայ:

Ինք եւ իր ընկերներէն երկուքը կը նըստին բալտիքին վրայ, ու շուներուն պիտին վրայէն երկար խարաղանը շաչեցնելով ճամբայ կ'ելլեն: Ժամու մը չափ ճամբորդութիւնը կը կատարուի տափարակ երկրին վրայէն. եւ աղէկ ճամբայ կ'առնեն: Բայց շուտով ընթացքը սառի կտորներով խորտուբորտ կ'ըլլայ, ու մարդիկը դուրս կ'ելլեն բալտիքէն, ձեռքով կը հրեն դայն եւ կը ստիպեն շուները յառաջ երթալու: Կամայ կամաց: Այսօրինակ աշխատութիւն մը շուտով ուժացաւ կ'ընէ թէ՛ մարդիկը թէ՛ անասունները եւ անոնք կը ստիպուին ուտել եւ դադար առնել:

Բեւեռային երկիրներուն մէջ ճաշ մը եւ րեք բաներէ կը բաղկանայ սովորաբար — ապուխտ, չոր պաքցամատ եւ թէյ կամ սուրճ. ու այս վերջինը միշտ տաք կ'առնուի, եթէ երեք կրակ ունենան: Այս ճաշը դուն ուրեք կը փոխուի, եւ միշտ մեծ ախորժակով կը վայելուի, քանի մը ժամու ճամբորդութեան մը պատճառով յոգնութեանէն վերջ, թէպէտեւ արեւին տակ ու եւ է երկրի վրայ շուտուի երկոտանեակ մը օրեր յաջորդաբար:

Ճամբորդները կը սողոսկին իրենց անկողիններուն մէջ: Եթէ այս վերջինները լաւ

են, օգը դեղեցիկ, զիրքերնին լաւ պաշտպանուած ու մարդիկը զիտեն միասին պոռկիլ, այս քունը այնքան հանգստաւէտ եւ անորարար կ'ըլլայ, որքան պիտի ըլլար քաղաքակրթուած երկիրներու լաւագոյն անկողիններուն մէջ քաշուած քուն մը: Անկողինին մէջ, որ տոպրակէ զատ բան մը չէ, երեք մարդիկը շուտով կը սաքնան եւ իրենց դէմքերը կը դուարթանան: Ասոնք բացառիկ վայրկեաններն են բեւեռային ճամբորդի մը: Բայց այս քունը յաճախ կ'ընդմիջուի հովերէն, սառի սլաքները իրենց ողնայարն ի վար կը նետուին եւ կամ կը քշուին ձիւնի կոյտերէն:

Յաջորդ օրը, կ'արթննան եւ պէտք է իրենց ըտլոր ուժովը հրեն բալտիքը սառալին խորտուբորտ դաշտերու վրայէն, հազիւ եւ րեք կամ չորս մղոն առնելով: Հետեւեալ օրը անարկու փոթորիկ մը կ'ելլէ, միջոցաւ որ կարելի չէ տեսնել, եւ ոչ ալ կարելի է դիմանալ այն ցաւին որ անոնք կը պատճառեն բաց դէմքին: Կրնայ ըլլալ որ օրերով այս փոթորիկը դռայ, ու այն ատեն թէ մարդիկը եւ թէ շուները կը պարտկուին ապահով անկիւնի մը մէջ, ուրիշ բան չ'ընելով ալ միայն իրենց կերակուրի պաշարը պակսեցնելով եւ կարելի եղածին չափ լաւ քնանալով:

Ամէն պատեհ առիթ դանեխուն յառաջ կ'երթան. բայց կերակուրի օրաբաժինը շուտով կէսի կը վերածուի. քիչ ետքը՝ մէկ եւրոպիկ Այն ատեն մարդիկ ու շուները անկարող են ծանր դործերու: Սակայն եւ այնպէս հարիւր յիսուն մղոն ճամբայ կտրած են դէպի բեւեռ. ծովածի մը կը սպաննեն եւ ստով նոր ուժ կ'առնան: Մեծ ճիգով յառաջ կ'երթան հազիւ խիտունջի դնացքով. ու տեսալ պաշարը գրեթէ սպառած է եւ ունէ տեսալ որսի կենդանի մը չ'երեւար: Ծուն մը կը սպաննուի իր եղբայրները կերակրելու համար: Բալտիքը կը թեթեւնայ եւ աւելի քիչ շուներու պէտք կայ: Օր օրի շուները իրարմով կը կերակուրին եւ մարդիկը որս կը փնտռեն: Հիմա հազիւ մէկ կամ երկու շուն մնացած է, եւ ալ անկարելի է առնալ երթալ, ստոյգ մահը աչքի առջեւ ունենալով: Ու կ'սկսի վերադարձը:

Թարգմ. Ք.

Է.Վ.ԼԻՆ ՊՕԼՏՈՒՆ

(Շար.)

ՔԱՔԱՐՈՒՄՆԵՐ

Անկուշտ ծըծելով լոյսի սուրբ հեշտանք,
Կ'ունկնդրեմ խայտանքն անձառ, կապոյտին.
Հոգիս կը բօթուէ սուգի սեւ պատանք,
Անկուշտ ծըծելով լոյսի սուրբ հեշտանք:

Այն ի՛նչ գրգանքներ, ի՛նչ աղապստանք,
Լո՛յս հոգիներու ծոցն հան կը փրփին.
Անկուշտ ծըծելով լոյսի՝ սուրբ հեշտանք,
Կ'ունկնդրեմ խայտանքն անձառ, կապոյտին:

Ու ձայներ հիւսուած ջինջ քրթումներով,
Կը սրսկեն սրբոյս սիւքն երանութեան.
Վէ՛ր կը տանին գիւ, դաշն, երկնագորով՝
Ձայներն այն հիւսուած ջինջ քրթումներով:

Արբշտութիւններն ա՛ն հոգեխարով՝
Անմահ ապրելու գրգիռն ինձ կուտան.
Ու ձայներ հիւսուած՝ ջինջ քրթումներով,
Կը սրսկեն սրբոյս սիւքն երանութեան:

Հրեշտակներ չորս դիւս պար կը բոյրեն,
Գրգուսնքով մ'անբիծ ու սրտակեղեք.
Համբոյրներու մէջ՝ մարած բուօրեն՝
Հրեշտակներ չորս դիւս պար կը բոյրեն:

Երանաբաղձիկ այդ գրգանքներեն,
Կը բռնախ՝ հոգիս՝ քերէն ջինջ եղեգ,
Հրեշտակներ չորս դիւս պար կը բոյրեն,
Գրգուսնքով մ'անբիծ ու սրտակեղեք:

Ուրուականներո՛ւ երամ մը դժնէ՝
Դող մ'ինծի կուտայ յանկարծ սուր, նրբին,
Ու երազներէս հոգիս կը բաժնէ,
Ուրուականներո՛ւ երամ մը դժնէ:

Ու կ'ըղձամ պահ մը, վայրկեա՛ն մը գոնէ,
Թախիծն ունկնդրել կեանքի պարապին,
Ուրուականներո՛ւ երամ մը դժնէ՝
Դողն ինծի մահուան կ'ուտայ սուր, նրբին:

ՄԿՐՏԻՉ Ա. ԹՈՒՐԵԱՆ

ԳՐԶԻ ԺԱՆԳՈՏՈՒՄԸ

Արեւու չափ պայծառ իրողութիւն մըն է թէ մամուլը ընկերութեան զարգացումին ամէնէն հսկայ ազդակներէն մինն է, թէ գրականութիւնը լեզուի մշակման, զգացումներու յղկումին, գաղափարներու ծաւալման ամէնէն դիւրին միջոցն է: Գրականութիւնը՝ զգացումներու համերաշխութեան, գաղափարներու յարակցութեան միջոցն է: Առանց գրականութեան միտքը իր մէջ կը սփռուի և կը փճանայ եւ հանրային կեանքը իր բոլոր երեւոյթներով չափով մը դադար կ'առնէ: Առանց գրչի՝ ժողովուրդի մը կեանքը անբան անասուններու մակարդակին կ'իջնէ:

Մահուան չափ տխուր իրողութիւն մըն է թէ ունինք եփուռն մտածողներու, հմուտ ուսումնականներու, կարող գրիչներու խումբ մը որոնք մեր արդի գրականութիւնը իր բաղձացեալ վիճակին կրնան հասցնել իրենց գործակցութեամբ, որոնք ոճի գրականութեանէն զերազատ գաղափարի եւ հաճելիէն նախադաս օգտակարի գրականութիւնը կրնան ստեղծել մեր մէջ եւ սակայն ցուրտ անտարբերութիւն մը կը ցուցնեն գրականութեան հանդէպ:

Ինչո՞ւ այս ցաւալի իրողութիւնը, կամ ի՞նչ շարժառիթներ գրիչ կը ժանգոտեն:

Ոմանք չեն գրեր որովհետեւ չեն ընդունիր թէ գրականութիւնը ուժ մըն է: Անոնք այնպէս մը կը նկատեն թէ մարդը իր բնական միտումներուն, բնազդական հակումներուն, եւ իր զգացումներուն խաղալիքն է, թէ զգացումները խուլ են ու բնաւ չեն լսեր բանականութեան ձայնը, թէ մարդիկ իրենց համոզումներն ու հայեացքները չեն փոխեր երբ անոնք իրենց ռսկորներուն մէջ թափանցած են, թէ նախապաշարումները գրչի ուժը կ'արհամարհեն ու գրականութիւնը տեսակ մը զեղարուեստ է մեր կեանքին հաճոյալի ժամանցներ տուող: Ասոնք յոռետեսներ են, իրենց մէջ լքուած, ջախջախուածներ:

Ուրիշներու գրիչը կը ժանգոտի որովհետեւ փառասիրութեան զգացումը մարած է իրենց մէջ: Անոնք թէեւ ունին տաղանդ, հմտութիւն եւ գողարկի գրիչ, սակայն իրենց մէջ կ'ամբիտիւնին: Մեր փափաքն էր որ մեր կարող անձնաւորութիւնները գրիչ չարժէին: Մենք օրինաւոր փառասիրութիւնը արհամարհողներէն չենք, ոչ ալ զայն անբարոյական կը նկատենք: Կը հաւատանք թէ փառասիրութիւնը մեծ ոյժ մըն է, որ հրաշքներ կը գործէ, մեծ յեղաշրջումներ կատարած է քաղաքակրթութեան եւ ընկերային բարիչ շրջութեան մէջ, թէ գործունէութեան հզօր ազդակ մըն է, մեր բովանդակ ուժերը չարժող, սեւեռակէտի մը մղող՝ ներքին, բուռն, անդիմադրելի ոյժ մը: Առանց այդ շարժառիթին մարդս իր մէջ կը կծկի, կը փճանայ: Բանի որ փառասիրութիւնը բնազդական է, բնութեան մէկ պարզեւր, զայն չգործածելը չէ թէ միայն առաքինութիւն չէ այլ ոճիր է: Առանց նախանձաւորութեան կրակին, փառասիրութեան ոգւոյն յառաջդիմութիւնը կը կազայ, զարգացում կը դադրի:

Գրչի ժանգին պատճառներէն մէկն ալ է քննադատութիւնը վախը, հասարակ մարդոց, յաւակնոտներու բերնին ծամոց ըլլալու վախը: Հրապարակ ելլել ո՞րչափ սոսկալի բան է սկսնակներու համար: Ի՞նչ սոսկումով ու սրտիանքով մարդիկ իրենց գրչի անդրանիկ արգասիքները մամուլին կը յանձնեն: Ի՞նչ մտածումներով կը պաշարուին, ո՞րչափ ակնկալուոյց կը սպասեն անոր ելքին: Արդեօք պիտի տպուի, թէ դամբիւղին արժանանայ: Ո՞նչ չպիտի խժքժեն. չպիտի թքնեն գրութեանս վրայ, չկրնա՞ր ըլլալ որ քննադատութեան երկար շարք մը հրաւիրեմ դըրուածքիս ու անձիս վրայ: Ձի՛ կրնար ըլլալ որ հայնուչ լեզուներ, հզօր գրիչներ խմբովին վրաս յարձակելով գլեն, այսպանեն զիս, ու խայտառակութեան ցեխին մէջ թաթաւեն:

պատկերաւ ինչո՞ւս պէտք կրակի հնոցը նետուիլ, քննադատութեան փուռը ձգուիլ, աւելի լաւ է ամփոփ, խաղաղ գլխիկ մը ունենալ, համեստուկ վարկ մը, պարզուկ կեանք մը: Ասպարէզը վարպետներուն թող մնայ, մենք անարժան ենք մասնակցիլ այդ մրցումներուն: Աս կարգի մարդիկ ձեռներէցութեան ողիէն զուրկ թոյլ հոգիներ են: Իրաւունք չունինք յուսահատելու մեր կարողութիւններուն վրայ երբ զանոնք գործածած չենք: Ամէնէն հասարակ նկատուած մարդուն մէջ իսկ անհուն կարողութիւններ կրնան դրուել:

Ժանգոտ գրիչներ ալ կան որ արդիւնք են յախուռն ու անհիմն փափաքներու: Մարդեր կան որ առաջին փորձովն իսկ հիանալի գրութիւն մը արտադրել կ'ուզեն, զրչի առաջին հարուածով աշխարհք սքանչացնել կը նկրտին: Առաջին թեւաբախումով սլանալ կ'ուզեն զէնիթը, կտրել անցնիլ անհուն անջրպետը: Ասոնք կ'ուզեն որ քանի մը օրէն գրական հրաշակերտներ արտադրեն, գրադէտ, բանաստեղծ տխուրոսին արժանանան: Չեն գիտեր կամ չեն ուզեր հասկնալ սա պարզ ճշմարտութիւնը թէ մարդիկ իրենց առաջին փորձերուն մէջ կը թերանան, առաջին խօսքերուն մէջ կը թոթովեն, առաջին քայլերուն մէջ կը կաղան, առաջին թռիչքին մէջ կ'իյնան: Թէ ամէնէն նշանաւոր մարդերն, հեղինակներն իսկ, փորձի այս աստանելի վիճակներէն, աննշանութեան մթին քարայրէն անցած են: Տարիներով քրտնած հիւժած են մինչեւ որ օր մը փառքով սլակուած են:

Մուլութիւնը գրիչը ժանգոտող ուրիշ չարժանիթ մըն է: Գրելը սարսափելի աշխատանք կը պահանջէ՝ գրելու համար պէտք է առատ ընթերցում, ուշադիր դիտողութիւն բնական ու ընկերային երեւոյթներու, մասնաւոր խնամք ոճի փափկութեան:

Կան կարգ մը գրողներ ալ որոնք ներշնչում չունին: Ասոնց գրիչը չուտ կը ժանգոտի: Զգայուն սիրտ մը չունին բնութեան սքանչելի երեւոյթներուն հանդէպ, ոչ ալ ընկերային երեւոյթները կը յուզեն գիրենք:

Անոնք դիտական ճշմարտութեանց մասնաւոր դաւանանք մը չունին, ոչ ալ ընկերական աշխարհը վարժող ուղղեանց համոզում: Իրենց սիրտն ու միտքը յոյզ մը, ներշնչ մը, անդիմադրելի ուժ մը չունի որ գիրենք ինքնաբերաբար գործի մղէ:

Քաջաչերութեան պակասն ալ պատճառ մըն է, մանաւանդ երբ խմբագրապետներու ճաշակին չեն յարմարիր յօդուածները [*] կամ ժողովրդեան քմայքը չեն շոյեր, ու չեն հրատարակուիր, ինչպէս սովորութիւն եղած է բոլոր Ռուսիչ գասակարգ մըն ալ:

[*] Հոս տեղն է ուղղելու այն յաւիտեանական սխալ կարծիքը, որուն համեմատ, շատ մը միամիտ յօդուածագիրներ, զարմանալի պարզմտութիւնը կ'ունենան մտածելու թէ, իրենց գրութիւնները խմբագրապետներու ճաշակին չեն յարմարիր, կամ «ժողովրդեան քմայքը չեն շոյեր»: Բայց խնդիրը իր ամենապարզ յստակութեանը մէջ ատանկ չէ՝: Եթէ խմբագրութեան մը՝ բոլոր ներսէն ու դուրսէն հասնող յօդուածներէն շատերը չեն հրատարակուիր, ապա թիւններուն ամէնէն մեծը պատճառելով անոնց արտադրողներուն, պատճառը այն է որ ամէն անգամ անոնք ահարկու կերպով ապուշ բաներ են, որոնց վրայ սակայն իրենց հեղինակները ջերմեռանդ համարումներ է որ ունին:

Երեւակայել որ, մեր հինօրեայ վարժապետներուն հասցուցած տխմար բանաստեղծներէն ետքը, որոնք իրենց հաղար անգամ մերժուած երկունքներուն մէկ ուրիշ ընկերը հրատարակել տալու գերադոյն յամառութեամբ, եւ, ինչո՞ւ չէ, աներեսութեամբ, ամէն փոխթայով ապուշ ոտանաւորներու խոշոր ծրարներ կը հասցնեն խմբագրութիւններու, հիմա դպրոցական պէպէքներն ալ սխալ են Պառնասի բարձունքը չափելու, ջախջախուած քնար մը ձեռքերնին, որ անախորժ խժլուք մը միայն կ'արձագանգէ իր ճաթած փորէն:

Պէպէքներն ալ քերթող տեսնել. — օհ, ի՜նչ բանաստեղծ մարդիկ սա մերիները: ԴԻՏՂ. Խ.

կը դժկամակի գրել առարկելով թէ անկախ մտածումներ չեն կրնար արտայայտուիլ իսկապէս դոյններով, կը սնդեն թէ ընկերական միջավայրը, ժողովուրդին զարգացման աստիճանը, դասակարգերու շահը, մեր ջոջերուն զայրոյթը չեն թոյլատրեր կամ կը նշովին զիրենք երբ նոր ճշմարտութիւն մը քարոզելու փորձը ընեն, դարաւոր նախապաշարում մը քանդել յանգգին, սկզբունքի ջատագով կանգնին, մէկ խօսքով գաղափարի կամ ընկերային կարգաւարքի մէջ բարեփոխիչ ուղղութիւն մը տալ համարձակին: Հանր. կրթութեան ծառայելու փափաքը զօրաւորագոյն շարժառիթն է գրելու: Նխթական կամ բարոյական շահախնդրութեամբ ասպարէզ մտնողները մեր շրջանակին

մէջ չեն կրնար մշտական մշակ մը ըլլալ գրականութեան: Եթէ ծառայութեան ոգւով ներչնուած ըլլայ մէկը, անոր ականջը խուլ կը մնայ զրպարտութեան կամ գովեստի ու նպատակի կռուականութեամբ, մինչեւ վերջը կը յարատեւէ եւ իր գրիչը կը պաշտէ, զայն հասարակաց օգտին յատկացնելով:

Թուեցինք այն բոլոր պատճառները որոնք զրչին ժանդը կը շինեն: Մեր փափաքը այն է որ թագուն կարողութեան տէր անհատներ չկղզիանան ու իրենց հետ գերեզման չտանին իրենց լուսաւոր մտածումները: Պիտի փափաքէինք տեսնել զիրենք մեր գրականութեան մղում մը տալու եւ զայն ժողովրդին սիրցնելու ջանքին մէջ:

Յ. Պ.

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԵԾ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Անդրսիպերեան երկաթուղին, երբ աւարտի, աշխարհի ամէնէն մեծ ճարտարարուեստական գործը պիտի ըլլայ: Ներկային մէջ, այս հրաշալի գիծին շինութիւնը Չարին կառավարութեան գերագոյն զբաղումն է: Պետական երկաթուղի մըն է. անհատական ձեռնարկութիւններ գործ չունին անոր հետ, եւ պիտի վերաբերի կառավարութեան, որ արդէն ունի պէտք եղած հողը:

Այսպէս, Սիպերիոյ հրաշալի երկաթուղիին շինութիւնը, ժամանակի մը համար, խաղաղութիւն կը բերէ, որչափ որ նոյն ինքն Ռուսիոյ տրամագրութիւնը ցոյց կուտայ: Սակայն եւ այնպէս, անարկու վտանգ մը կայ տարբեր ուղղութեան մը մէջ: Ծառոն շատ աղէկ գիտէ թէ մահացու կերպով կը սպառնան իրեն այն զիւրութիւնները զորս այս մեծ ճամբան պիտի տայ Ռուսիոյ, տիրապետելու համար Չինաստանի, Քորէայի եւ իր արշիպիղագոսին:

Մազամբօ, որ վերջերս սոսցուած ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստն է Քորէայի, կրնայ պատերազմի գրգիռ տալ, եւ պատ-

ճառ ըլլալ, Ռուսիոյ պատրաստուելէն առաջ:

Ձեռնհաս քննադատներ կը վկայեն թէ առ նուազն տասը տարիներ պէտք են, աւարտելու համար այն հինգ ձիւղերը, որոնք շինուելու վրայ են միասնաբար: Մանչուրիական ձիւղին մէջ գրեթէ անպարտելի դժուարութեանց կը հանդիպին Չինական կառավարութիւնը կարող չէ բացէ ի բաց զիմա գրելու իր մրցակիցին մեծամեծ ունեւորութիւններուն: հետեւաբար Մոնկոյ պաշտօնակալներուն բոլոր վարպետորդութիւնները ի գործ կը դրուին, աւաղակներու անհամար խումբերը գաղանապէս քաջալերելով, որպէս զի երկաթուղիի գիծին վրայ կարելի եղած մեծագոյն պատճառեն: Երկաթաձողերը խորհրդաւոր կերպով աներեւոյթ կ'ըլլան եւ կ'ենթադրուի թէ անոնցմով բաժատուներ կը շինուին այն յեղուղակներուն համար, որոնց հետ ոչ զինուորները եւ ոչ ալ պաշտօնակալները կրնան զուխ ելլել:

Դիւրին է գուշակել թէ ինչ պիտի ըլլայ այս պայքարին վերջը: Անշուշտ, կարելի չէ երկար ատեն զիմադրել Ռուսիոյ: Ան պար-

զապէս պիտի ստիպուի աւելի մեծ բանակներ ղրկել Մանչուրիա, զորս երկէք Հպիտի ետ կանչէ, միեւնոյն ժամանակ Սիպերիական գիծին շինութիւնը փութացնելով:

Սիպերիական մեծ երկաթուղին կը մնկնի Ուրալ լեռներուն հանգիստաց գօտիներուն ճիշդ մէջէն, Խէլիապինսկ սիւրուն քաղաքին մօտ Ճամբորդը որ պիտի բաղձար Սիպերիոյ մէջ պտոյտ մը կատարել, կը վայելէ նախ Վոլկա գետին յաղթական պտոյտը, զոր կարելի չէ շուտով մոռնալ:

Երկիրը որուն մէջէն կ'անցնի գիծը, լի է մեծ տափաստաններով, հերկուած բերրի հողերով, որոնց վրայէն ծաղկեայ սաւան մը անցած է, եւ անտառներով որոնք կը պէսպիսին զայն եւ որոնց գրկին մէջ պառկած են սիւրուն լեռներու անհամար շղթաներ, բոլորն ալ միօրինակ ուղղութեամբ մը հիւսիսէն հարաւ երկնցած: Ծիշտ կեդրոնին մէջ Պայքալ լիճը կայ, աշխարհի ամէնէն խորունկ ու խորհրդաւոր լիճը: Սիպերիոյ կտրածքին վրայ գոնար մըն է ան Պայքալ այն միակ թարմ ջուրն է որուն վարձակալները ծովահորթերն են:

Երկաթուղոյ գիծը այս անհամար բերրի տափաստաններուն մէջէն կ'անցնի Ենիսէի աւաղանը, որ Սիպերիական խոշոր գետերուն ամէնէն մեծն է: Այս գետը կտրող կամուրջը հազար եարտա երկայնութիւն ունի: Պայքալը շրջապատելու գործին մէջ ի գլուխ հանուած տրտաքոյ կարգի գժուարութիւնները Ռուս ճարտարագէտներուն կարողութիւնը կը ցուցնեն: Սիպերիական այս գիծին համար ոչ մէկ օտարական կը գործածուի եւ այս իրողութիւնը ինքնին ցոյց կուտայ Ռուսիոյ յառաջդիմութիւնը, որովհետեւ Եւրոպական Ռուսիոյ նախկին զրոյթեամբ, անգլիացի, գերման ամերիկացի ճարտարագէտներ ու յանձնառուներ կը գործածուէին շինութեանց համար: Պայքալ լիճին եզրը, եր-

կաթուղոյ գիծը պէտք է թուամբերով եւ պատերով պաշտպանուի, ներքնուղիներ պէտք է շինուին կրանիթի հսկայ պսակներուն մէջէն, որոնց ամէն մէկը երկու մը զոն երկայնութիւն ունի:

Անդր Պայքալեան կը կոչուի այն նախնադը որ լիճին անդին կողմն է, մայրաքաղաքը՝ Նչանաւոր փոքրիկ Զիթա քաղաքն է:

Երկաթուղիի նոր գիծին հետ նոր գիւղեր ու քաղաքներ ծագելու վրայ են արդէն: Ռուսիա ամէն տարի հազարներով մուփիք կը խրկէ դաղթականութիւններ հաստատելու համար: Ան հսկարա է երկաթուղիի այն միւս գիծովը որ նախկին Թաթարիստանի մէջ մտած է: Դեռ քանի մը տարիներ առաջ Միւրլ եւ Սմրլանտ, հետոն Ասիոյ միութիւնը անսպասելիորէն մէջ էին: Բայց հիմա մէկ շաբաթէն «Թուրիսթ» մը կարող է փառաւոր երկաթուղիով մը Լոնտոնէն Ասիոյ խորը երթալ: Ասիական այդ ճիւղը փառաւոր յաջողութիւն մըն է եւ Ռուսին ինձիղը այն ատեն աւելի մեծ պիտի ըլլայ երբ Պալլիկին ու Խաղաղականը իրարու կապուին:

Հեշտալի է Ռուսիոյ մէջ երկաթուղիով ճամբորդութիւնը: Ննջատենեակները չքեղ են: Կայարաններու շքատեղանները Եւրոպիոյ ունէն է մէկ կէտին մէջ գտնուածներէն գերադանց են: Աժան ու առատ կերակուրներ միշտ պատրաստ են ճամբորդին համար: Ռուսիա ունի իր թիւրի կողմերը, բայց անիկա անթիւ ազբուրներու երկիր մըն է, ու ճամբորդը ամէն տեղ կարող է Սլաւ ցեղին հիւրասէր բնաւորութեանը եւ բնական զուարթախոյնութեանը ապացոյցները տեսնել: Շատ հեռու չէ այն ատենը, ուր Սիպերիոյ մէջ երկար շրջան մը կատարելը ամենամեծ հաճոյքը պիտի նկատուի անոնց համար որոնք երկար արձակուրդ մը ունին անցնելիք:

Թրգմ. Լ.

ՌԻԻԼԵՍՍ ՏԵՐՊԱՆ

ԱՄԵՐԻԿՈՒՅԻՒ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՆԱՄԱԿԸ

Ամերիկուհի օրիորդ մը հետեւեալ նամակը կը գրէ մեզ, զոր, իբր հետաքրքրութիւն, նոյնութեամբ կը հրատարակենք, միեւնոյն ժամանակ սպասելով անոր ուղղուելիք պատասխաններուն, զորս սիրով պիտի հրատարակենք, — եթէ ըլլան անոնք լուրջ, հակիրճ ու մեկնիչ պատասխաններ, — ասով սկզբնաւորութիւնը ընելով շատոնց ի վեր մտադրուած «հարցում-պատասխան»-ի մը, Բիւրակնի ընթերցողներուն միջեւ, որ կը կարծենք թէ իր մասնաւոր հրապոյրը պիտի ունենայ, իբր մտային գեղեցիկ ժամանց մը, եւ հեռաւոր ընթերցողներու գրական դաժաւարներուն հաղորդակցութեան միջոց մը:

«Սիրելի Տէր,

«Հայերէն թերթերու մէջ շատ կը պատահեմ «նորավէպ» բառի: Այդ բառ կարծեմ նշանակել կ'ուզէ, ֆրանսերէն *nouvelle* եւ անգլիերէն *novelette*: Իբր հայերէն լեզուն մի քիչ հասկցող մի քանի տարիէ ի վեր, այդ իմաստի համար ինձ յոյժ անճիշդ կը թուի այդ բառ, որ նորաշէն ըլլալու է: Ինձ կը պակսին միջոցներ գտնել ծագում այդ բառի՝ մէջ հայ գրականութեան, եւ կարծեմ անոր ծագում եւ պատմութիւն կրնայ օգտակար ըլլալ ամէնու եւ մանաւանդ անոր որչափ ճիշդ ըլլալ, կամ երբ մուտ գտնել մէջ հայ գրականութեան, քանի որ շատ պրպտումներէ ետք, չի կրցայ գտնել այդ բառ, ու եւ Հայերէն բառարանի մէջ, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ, նոր

բառ մի է ան, որուն հեղինակ անծանօթ ըլլալ կը թուի, վասն զի անոր յիշատակութիւն չի կայ մի ու է գրքի մէջ:

«Ուրեմն, Սիրելի Տէր, հաճեցէք եթէ կարենաք եւ եթէ շահեկան գտնէք այս հարցում, ստուգաբանել ձեր թերթի մէջ այս «նորավէպ» բառի նշանակութիւն, եւ որոշել անոր ծագման թուական ու որչափ ճիշդ ըլլալ:

«Ընդունեցէք յարգանքներս, Ձերդ

Ամերիկուհի

ՕՐ. ՎԻՎԻԵՆ ՀՈՅՔԻՆՍՍ»

Թարապիս

Գրական պլատիկ, բայց շահեկան փնտրուածք մըն է ամերիկացի օրիորդին այս լեզուաբանական մանրամասնութեան մը մասին ունեցած հետաքրքրութիւնը, — հոգ չէ որ բոլորովին ամերիկեան շարադրութիւնը մատնող ոճով մը արտայայտուած, զոր չուզեցինք սրբագրել, անոր առթելիք հրապոյրը չի խաթարելու համար, — ու ատոր համար է որ ուզեցինք անոր լուսաբանութեան տեղ տալ, անոր մեկնութեան մասին հմտութիւն ունեցողներու պատասխաններով:

Առիթ է աս՝ որ լեզուասէրները, ու մանաւանդ մեր շատ մը նորավէպ գրողները փութան ընել հայ գրականութեան մէջ մուտքի պատմութիւնը այս բառին, որուն առթած հետաքրքրութիւնը ամերիկուհի մը չափ մեղի ալ կրնայ շահեկան ըլլալ:

ՔՈՒԱՐՔԱԼԻՔ

Ա. Նկարիչ.— Անցեալ օր ձմեռնային տեւսարան մը նկարեցի այնքան բնական որ սենեկիս ջերմաչափին անդիկը քսան աստիճան վար իջաւ:

Բ. Նկարիչ.— Ատ ալ բան է: Անցեալ օր Պրն. Ա.ի պատկերը նկարեցի այնքան ճիշդ որ պարտաւորուած էի կանոնաւոր կերպով ածիւել զայն:

Տղայ մը (նստարաւաճառին).— Աղէկ պանիր ունի՞ս:

Նստարաւաճառը.— Անշուշտ: Ամէնէն աղէկ տեսակը ունինք որ ուրիշներուն քով չգտնուիր: Քաշը 130 դան. է: Եթէ շատ առնելու ըլլատ 10 փարայի զեղջ մը կ'ընեմ: Քանի՞ քաշ կ'ուզես:

Տղան.— Մուկի թակարդի համար պղտիկ կտոր մը տուր:

Այրը (լրագիր կարդալու տեսն).— Աս ի՞նչ ստակալի բան: Մարդ մը ովկէանոսին մէջ տեղ չոգեհաւէն իյնալով անգամ մըն ալ չէ տեսնուեր:

Կինը.— Խղզուե՞ր է:

Այրը (հեգնօրէն).— Չէ, ո՛ւր պիտի խղզուի: Ոտքը քիչ մը ցաւցուցեր է:

Անցեալ գիշեր, մինչ այր ու կին իրենց սովորութեան համեմատ կը կոռէին, կինը զեղի շիշ մը յափշտակելով ամուսնոյն գըլխուն իջեցուց:

— Ամօթ քեզի, Մարթա, ըսաւ ամուսինը խիստ զայրացած, բնաւ չէի կարծեր որ այդ շիշը այսպիսի բանի մը մը համար պիտի գործածուէր:

— Ինչո՞ւ, պատասխանեց կինը պաղարկունութիւնով, վրան «դրանք գործածելի» գըրուած է:

Տիկին մը.— Ի՞նչպէս դործածելու է այս միջատասպան յոռին:

Դեղագործը (որ շատ զբաղած է ուրիշ յաճախորդներու հետ).— Ամէն ճաշէ վերջ անուշի դգալ մը տուէք, Տիկին:

Տիպար ծառայ մը.— Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն:

— Պարոնը տեսնել կ'ուզեմ:

— Ի՞նչ պիտի ընէիք:

— Մուրհակ մը կայ . . .

— Երէկ գիւղ դնաց:

— . . . զոր պիտի վճարէի:

— Բայց այս առտու վերադարձաւ:

Քառասուն տարի առաջ դեռատի օրիորդ մը ծերունիի մը հետ ամուսնացաւ, քիչ վերջ հարուստ որբեւայրի մը ըլլալու յոյսով: Վերջերս մեռաւ յիսունեւից տարեկան հասակին մէջ, ի խոր սուգ համակելով իր հարիւրամեայ ամուսինը:

Երկու մարդիկ ճաշարանէ մը ներս մտան եւ նստան, շարունակելով իրենց դուրսը սկսած խօսակցութիւնը: Սպասաւորը մօտեւալով հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզէին:

— Կ'աղաչեմ, ըսաւ մէկը, քիչ մը հանգիստ տուր մեզ:

Սպասաւորը հեռացաւ եւ շատ չանցած գառնալով՝ ըսաւ լրջօրէն.

— Հանգիստ չէ մնացեր, պարոն:

— Ի՞նչ գործով կ'զբաղիք:

— Գրելով կը հայթայթեմ ասպրոստա:

— Ի՞նչ կ'ըսէք: Վերջապէս գրական ասպարէզը ընտրեցիք: Լրագիրներո՞ւ կը գրէք թէ . . .

— Ո՛չ, հօրեղբորս կը գրեմ երբոր ստակի պէտք ունենամ:

Իրազիտութեան դասի միջոցին.

Դասատուն.—Դալով թափանցիկ առարկաներուն, ջուրը եւ ապակին թափանցիկ են, քանզի կրնաք անոնց մէջէն տեսնել: Ուրիշ օրինակ մը կրնա՞ս տալ, Դրիգոր:

Դրիգոր.—Այո՛ տէր, բանալիի ծակ մը:

* * *

Հարուստ երիտասարդ վաճառական մը Բարիլի արուարձաններուն մէջ ամառանոց մը վարձելու դնաց:

—Այստեղի օդը առողջարար է, հարցոյ բնիկ գիւղացիի մը:

—Աննման է, պարոն: Հոս քիչ ժամա. նակի մէջ հարիւրամեայ մը կ'ըլլաք:

ՄՕՏԱԻՈՐԱՊԷՍ

Մեր լրագրական ձեռնարկին սկզբնաորութենէն մինչեւ այսօրուան կարճ ժամանակամիջոցին մէջ մեզ ցոյց տուած համակրութենէն եւ ամէն կողմէ քե՛զ քաւորապէս եւ քե՛զ բերանացի արտայայտուած համակրական շնորհաւորութիւններէն ֆաջալերուած, եւ մանաւանդ մեր խոստումին ու մեր սեւեռեալ գաղափարին իրագործմանը համար, որ է „Բիւրակն“ը ամէն կերպով շահեկան ու օգտակար դարձնել ամէն դասակարգի ընթերցողներու, մօտաւորապէս պիտի սկսինք հրատարակել Անգլիացի նշանաւոր հեղինակի մը մէկ հոշակաւոր վէպին թարգմանութիւնը, որ կը կարծենք թէ մեծ ակնորժով պիտի կարդացուի ընթերցողներէն, իր չափազանց հետաքրքրեալ եւ բարոյացուցիչ հանգամանքով, որ հեղինակին նախանձելի մէկ յատկութիւնն է իր բոլոր գլուխ-գործոց հեղինակութիւններուն մէջ, որոնք ո՛չ միայն չափահասներու համար կրնան զօրաւոր ազդակներ ըլլալ, այլ եւ սարիքով շատ փոքրիկ մանկիկներու համար ալ, այնպէս որ հայր մը առանց ո եւ է մտանդութեան կրնայ իր ընտանեաց եւ զաւակներուն հոյ կարդալ զանոնք, իբր զուարճալի եւ բարոյացուցիչ պատմութիւններ: Կը կարծենք թէ մեր այս ձեռնարկը, ժողովուրդին ծառայութիւն մը մատուցանելը եւ „Բիւրակն“ը հետզհետէ աւելի շահեկան ու օգտակար դարձնելը իրեն նպատակ ունեցող ձեռնարկ մը, ինքին անօրինակ նորութիւն մըն է մեր գրականութեան համար, որուն մէջ չըսենք թէ չեն գտնուիր, այլ գրեթէ կը փնտռուին Անգլիներէն թարգմանուած ո եւ է ընտիր եւ իրենց շրջանակին մէջ այնքան համբաւ ստացած վէպեր, որոնցմէ մէկն է մեր ընտրած բարոյացուցիչ ու գերազանցապէս հետաքրքրեալ վէպը: Եւ ասանկ վէպի մը ընտրութիւնն էր արդէն մեր փափաքը, որուն հրատարակութեան ուրախ ենք ըսելու որ պիտի սկսինք մօտ օրէն, ասով տուած ըլլալու համար մէկը այն գոնացումներէն որոնց ամէն կերպով արժանի են ընթերցողները իրենց մինչեւ հիմա մեզ ցոյց տուած սիրալիր ու համակրական ֆաջալերութիւններով:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ

ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ

ՀԱՅ. ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ճոխ եւ զեղեցիկ պարունակութեամբ

Գրեց՝ ԳԻՍՍԱԿ

Կը յանձնարարենք ընթերցողներուն

Տէր եւ Տնօրէն

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՍԳԱԵԱՆ

Կալաթա, Գուրջուկոյն խան, քիւ 7

մը
նոց

ցոյ

մա.

սրն

լիւ

սն.

այ

ան

իսի

լի-

նի

ան.

ոց

գո.

այ,

ա.

ն.

ու.

իւն

ա.

իւն

սիւ-

ան.

մի

էն,

սր.

ա.

„Բիշրասկն՝ ի հասցեն փոխուած ըլլալով, Տեւոնքեան
վերաբերեալ նամակները այսոչհետեւ պետք է ուղղուին.
ՂԱԼԱԹԻԱ, ԳՈՒՐԺՈՒՆԼՈՒ ԽԱՆ 7, ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՊԱԼՔԱՆ

ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՖԻԱ

Դրամագլուխ, պանես եւ
երաւելաւորութեան գումար
7.500.000 ՖՐԱՆԿ

Ապահովագրութիւն ընդդէմ հրդեհի
կենայ եւ փոխագրութեանց
խիստ չափաւոր գիներով

Դրամատուն ընկ., Կ. Պոլիս, ԳՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

Ընդհանուր Գործակալութիւն Թուրքիոյ
Ղալաթիա, Մերմեդանի գողոց, Ճեփի Խան, Քի- 4

Գաւառացի համար պատուաւոր երաշխաւորութեամբ գործակալներ կը փնտռուին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԻՆՆ ԻԲՐԵԻ ՕՐԻՈՐԴ ԲՐՈՖ-ՋԵՌՍԱՆ ՔԼԵՆՔԷԻ ԳՈՐԾԸ

Թարգմ. Մ. Կ. ՆԱԶԻԿԵԱՆԻ

Գին 10 դր.

ԼԵ ԲՐՕՎԷՆՍ ՐԵԻՒՆԻ (Les Provinces Réunies)

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԱՐԿԱՄԵՆԵՐՈՒ

Կեդրոնացեղի՝ Պրիւսիա

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ ամէն տեսակ շէնքեր, մթերք եւ
կարասի, թէ՛ Մայրաքաղաքիս եւ թէ
բովանդակ թուրքիոյ մէջ: Ապահովա-
գրութիւն ընդդէմ արկածներու, խիստ
նպաստաւոր պայմաններով: